

Ольга ЗОЗУЛЯК

ORCID:0000-0002-6108-4442

Юлія ПАРУТА

ORCID:0000-0001-6260-5329

НАЦІОНАЛЬНІ ТА МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ ПІДПРИЄМНИЦЬКИМ ЮРИДИЧНИМ ОСОБАМ, ЗАВДАНІ ЗБРОЙНОЮ АГРЕСІЄЮ

DOI: 10.15330/apiclu.70.2.34-2.46 УДК 347.191.1 347.51

Постановка проблеми. Питання відшкодування шкоди, що завдана внаслідок російської агресії почало ставитися перед українським суспільством з 2014 року, а з 2022 року набуло ще більшого значення, адже масштаби завданих збитків з кожним днем війни зростають. Закономірно, що першою чергою напроцьовувалися та запроваджувалися компенсаційні механізми, які спрямовані на відшкодування шкоди фізичним особам, а юридичні особи залишалися на другому плані. Сьогодні ситуація змінюється і компенсаційні механізми, що запроваджуються на національному та міжнародному рівнях не залишають поза увагою юридичних осіб. Підтвердженням цього є прийняття саме для бізнесу спеціальних програм, що надають можливість часткової компенсації за знищене або пошкоджене майно та виплата страховий премій, надання опції реєстрації завданих збитків у Державному реєстрі пошкодженого та знищеного майна та Міжнародному реєстрі збитків для України. Позитивним є також те, що реєстрація збитків у цих реєстрах може здійснюватися через Дію, що істотно спрощує процес. У розрізі цього питання слід уточнити, що первинно ця можливість надавалася тільки фізичним особам, а з 17.12.2025 року уже й юридичним.

Шкода, якої зазнав бізнес внаслідок війни є колосальною. Так, відповідно до Звіту про збитки, які завдані інфраструктурі від пошкоджень спричинених російською військовою агресією

єю проти України станом на листопад 2024 року сума загальних збитків, які завдані підприємствам оцінюються приблизно в 14, 4 млрд. доларів США. У звіті йдеться про те, що майже півтисячі великих та середніх приватних підприємств, а також державних підприємств та десятки тисяч малих приватних підприємств були пошкоджені або зруйновані з початку повномасштабної війни. При цьому зауважується, що справжня цифра, ймовірно, вища, адже тут включені не всі підприємства, а також не варто забувати за ті, що знаходяться на тимчасово окупованих територіях [1].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дійсно, проблематика відшкодування збитків, які завдані агресією РФ викликає безліч питань. З цього приводу слушною є думка про те, що відшкодування збитків, завданих бізнесу нападом росії на Україну, - новий напрям юриспруденції не тільки для України, а й для всього світу [2]. Так, на сьогодні перед науковцями та практикуючими юристами на порядку денному стоїть надзвичайно складне завдання щодо пошуку правових механізмів відшкодування шкоди, яка завдана як фізичним особам, так і українському бізнесу. В науковій доктрині це питання вивчають Бортнік О. Г., Жорнокуй Ю. М., Майданик Р. А., Медведева, М., Мудра І.Р., Степаненко Т. В., Харитонова О. І., Харитонов Є. О. та ін. Юридичний сектор також активно працює над дослідженням можливих механізмів відшкодування шкоди, про це свідчить наявність великої кількості публікацій щодо цього питання. Відшкодування шкоди внаслідок воєнних дій також вивчається і судовою владою, зокрема підтвердженням цього є проведення 11 квітня 2025 року Національною школою суддів України вебінару “Захист прав бізнесу в умовах воєнного стану”.

Слід наголосити, що на сьогодні єдиного цілісного бачення щодо механізмів відшкодування шкоди завданої бізнесу внаслідок російської агресії немає, у зв'язку з чим актуалізуються питання стосовно пошуку якісного правового інструментарію, за допомогою якого вдавалось би реалізовувати процедуру відшкодування шкоди юридичним особам. У світлі вищезазначеного метою статті є дослідження механізмів відшкодування шкоди бізнесу на національному та міжнародному рівнях.

Виклад основного матеріалу. Розпочинаючи характеристики правових механізмів та підходів з приводу відшкодування шкоди, яка завдана вітчизняним підприємницьким товариствам варто також вказати, що слушною є думка щодо необхідності пошуку так званих гібридних юридичних відповідей, оскільки в теперішніх умовах найближчим часом отримати класичні воєнні репарації буде складно. Іншими словами, йдеться про застосування різних за своєю правовою природою шляхів як міжнародно-правових, так і національно-правових через позови про відшкодування збитків, звернення до ЄСПЛ, арбітражів, - саме у такий спосіб вдасться якнайшвидше конфіскувати російські активи [3]. З таким підходом, вважаємо, є сенс погодитись, адже до кінця не відомо, який із механізмів буде найбільш дієвим, тому слід впроваджувати різні шляхи.

Новітнім механізмом відшкодування шкоди на національному рівні є запровадження часткової компенсації вартості зруйнованого або пошкодженого майна бізнесу, а також часткової компенсації страхових премій за договорами страхування від воєнних ризиків. Названий інструментарій запроваджено Постановою КМУ № 1541 від 28.11.2025, яка почала застосовуватися з 01 січня 2026 року. Особливістю цієї програми є те, що вона не передбачає компенсації за вже знищене чи пошкоджене майно, відповідно, щоб отримати компенсацію або страхову виплату за цією програмою, необхідно попередньо долучитися до неї та відповідати визначеним у Постанові критеріям (бути резидентом України, не перебувати у процедурі банкрутства, не мати податкового боргу та ін.). Програма передбачає відшкодування за двома компонентами: компенсація вартості зруйнованого або пошкодженого майна та часткова компенсація страхових премій. Умови участі в програмі варіюються залежно від обраного формату. Так, програма компенсації вартості знищеного або пошкодженого майна поширюється на майно бізнесу, розташоване на територіях підвищеного ризику (Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Миколаївська, Одеська, Полтавська, Сумська, Харківська, Херсонська, Чернігівська області), крім окупованих територій, а програма компенсацій страхових премій має більшу територіальну

сферу дії, і може використовуватися там, де страхові компанії готові надавати послугу страхування бізнесу від воєнних ризиків. Різняться також і розміри внесків для участі цих програмах та граничний розмір компенсації [4].

Захист порушених прав та інтересів здійснюється з використанням судового захисту. Так, станом на 10.12. 2025 року українські суди зобов'язали рф виплатити 386,03 млрд. грн. збитків компаніям з прифронтових регіонів [5]. Український бізнес, що зазнав збитків через війну, подає позови безпосередньо до рф, міністерства юстиції рф, генеральної прокуратури рф, до юридичних осіб, зокрема, ПАТ «Газпром», ПАТ «ІНТЕР РАО СЕС», державної корпорації розвитку “ВЕБ. РФ” ін. При цьому дискусійним є те, чи можна притягувати до відповідальності юридичних осіб за боргами РФ, адже “держава відповідає за дії своїх органів, навіть якщо вони є формально окремими юридичними особами, тоді як державні компанії зазвичай не відповідають за боргами держави”. У одній із судових справ Суд встановив, що державна корпорація розвитку “ВЕБ. РФ”, створена РФ, є її alter ego (другим я), оскільки виконує функції характерні для державних органів, знаходиться під повним контролем рф, а її майно фактично є майном держави. На основі цього Суд підтримав висновок про можливість звернення стягнення на майно державної корпорація розвитку “ВЕБ. РФ” за боргами рф [6, с. 15, 19].

Слід погодитися з тим, що проблематика щодо ухвалення відповідних рішень національними судами України та їх подальше виконання в іноземних юрисдикціях, особливо у контексті юрисдикційного імунітету РФ та виконання рішень національних судів іноземними юрисдикціями, набуває особливої актуальності та висвітлення [7; 8; 9].

З цього приводу слід вказати на те, що специфікою юридичного становища держави у міжнародних відносинах є наявність у неї імунітету, що базується на основоположному принципі міжнародного права «рівний над рівним не має влади і юрисдикції». Проте необхідною умовою дотримання цього принципу є взаємне визнання суверенітету країни, однак РФ заперечує суверенітет України, вчиняючи щодо неї повномасштабну війну. Вчинення

актів збройної агресії іноземною державою не є реалізацією її суверенних прав, а є порушенням зобов'язання поважати суверенітет та територіальну цілісність іншої держави – України, що закріплено в Статуті ООН.

Як наголошується у літературі за досліджуваним напрямом, у рамках деліктних майнових відносин (завдання шкоди життю та здоров'ю фізичних осіб, а також майну фізичних та юридичних осіб) держава не може використовувати концепцію абсолютного імунітету. Збройна агресія РФ проти України та завдання шкоди життю та здоров'ю фізичних осіб, а також майну фізичних та юридичних осіб, не дозволяє агресору користуватися будь-яким державним юрисдикційним імунітетом внаслідок порушення нею не лише Європейської конвенції про імунітет держав 1972 р. та Конвенції ООН про юрисдикційні імунітети держав та їх власність 2004 р., але й основоположних принципів і норм міжнародного права, зокрема Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та Статуту ООН [10, с. 17-18].

У світлі наведеного, слід звернутись до правового висновку, що сформований Верховним Судом, який повністю свівзвучний із вищенаведеним. Так, характеризуючи правило щодо юрисдикційного імунітету держави слід наголосити, що до початку повномасштабного вторгнення РФ на територію України Верховний Суд дотримувався положень вказаної статті, зберігаючи за РФ імунітет у справах за позовами українських громадян про відшкодування шкоди, завданої вторгненням, яке почалося у 2014 році. Проте в умовах війни 2022 року у постанові Верховного Суду від 14.04.2022 року у справі № 308/9708/19 сформовано надзвичайно важливий правовий висновок. Сутність ідеї, що закладена у цьому полягає у тому, що «держава не має права посилатися на імунітет у справах, пов'язаних із завданням шкоди здоров'ю чи життю, якщо така шкода повністю або частково завдана на території держави суду, та якщо особа, яка завдала шкоду, у цей час знаходилась на території держави суду» [11]. Суддя Касаційного господарського Суду у складі Верховного Суду Наталія Волковицька, беручи участь у вебінарі “Захист прав бізнесу в умовах воєнного стану” (2025 рік), підтримує наведену позицію суду та

вказує на те, що суди України розглядаючи справи, де відпові-
дачем визначено суди РФ, мають право ігнорувати імунітет цієї
країни [5, с. 7]. Наведене свідчить про єдність судової практики
в цьому напрямі, а це, вважаємо, сприятиме збереженню єдиних
підходів у вирішенні питання відшкодування шкоди бізнесу і, як
наслідок, - справедливому відшкодуванню завданої шкоди.

Попри архіважливість для України вказаного висновку Вер-
ховного Суду, науковці уже аналізують подібні прецеденти з по-
зицій судової практики Міжнародного Суду ООН, а також рішень
ЄСПЛ, яка свідчить про відсутність наразі факту визнання обме-
ження імунітету іноземної держави у разі серйозного порушення
нею прав людини і вчинення нею міжнародного злочину у дер-
жаві суду. Одночасно, значною є і кількість Окремих думок, що
викладені суддями, які брали участь у розгляді відповідних справ
вказаних міжнародних судових інстанцій, що вказує на наявність
вагомих аргументів на користь протилежної позиції у цьому пи-
танні. Основний акцент у них робиться на тому, що правило забо-
рони тортур та вчинення злочинів проти людяності належить до
правил *jus cogens*, які в ієрархії норм права стоять вище будь-якої
норми міжнародного права, вони захищають *orde public* як базо-
ві цінності міжнародної спільноти. Як наслідок, будь-яка норма
міжнародного права, яка суперечить *jus cogens*, є нікчемною, тоб-
то не породжує правових наслідків. Закріплені у національному
законодавстві правила про імунітет держави потрібно тлумачи-
ти відповідно до та у світлі правил *jus cogens*. Правова природа
цих імперативних норм, які забороняють міжнародні злочини,
inter alia надає національним судам універсальну юрисдикцію у
справах, які з них випливають, як у кримінальному, так і у цивіль-
ному процесі. Крім того, ці норми, враховуючи їхнє високе місце
в ієрархії норм права, мають пріоритет над нормами звичаєвого і
договірного права [12, с. 103-104].

Отже, у науковій літературі стосовно цього рішення робиться
слухний висновок про те, що Верховний Суд насправді викори-
став не територіальний деліктний виняток, а «права людини/*jus*
cogens-виняток» [12, с. 104; 13, с. 131], з чим однозначно пого-
джуємось.

У пошуку ефективних шляхів відшкодування шкоди юридичний сектор шукає нові підходи. Так, юридична компанія «Болінський і партнери» пропонують залучати у таких позовах як співвідповідачів підсанкційних осіб. Зазначена юридична компанія підтверджує доцільність цього підходу через реалізацію його на практиці і подання позову про стягнення збитків із підсанкційних осіб, де росія і такі особи є солідарними співвідповідачами за напад на Україну й завдану шкоду підприємству, що знаходиться на прифронтовій території. СЕО юридичної компанії Святослав Болінський зазначає, що стягнення відшкодування із приватного сектору є новим інструментом, а підсанкційні особи несуть таку саму відповідальність, як і країна-агресорка [2]. Цей механізм, на нашу думку, може бути дієвим, оскільки чимало фінансових ресурсів підсанкційних осіб знаходяться за межами рф, а тому варіант компенсації з їхніх конфіскованих активів виглядає досить реалістичним.

Незалежно від того, який спосіб захисту інтересів буде обрано для справедливої компенсації вкрай важливим є фіксація розміру заподіяних збитків та відповідна доказова база. Для цього держава уже створила правове підґрунття, яким є: Порядок подання інформаційного повідомлення про пошкоджене та знищене нерухоме майно внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України, затверджений Постановою КМУ № 380 від 26.03.2022 року, Порядок ведення Державного реєстру майна, пошкодженого та знищеного внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України, затверджений Постановою КМУ № 624 від 13.06.2023 року, Методика визначення шкоди та обсягів завданих підприємствам, установам та організаціям внаслідок знищення або пошкодження майна, а також упущеної вигоди, затверджена наказом Міністерства економіки України та Фонду державного майна України від 18.10.2022 року № 3904/1223, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 02.12.2022 року за № 1522/38858 [6] та ін.

Окрім того, 17.12.2025 року Міністерство цифрової трансформації України анонсувало нову можливість для бізнесу щодо

подачі заявок до міжнародного Реєстру збитків через портал Дія. На разі ця послуга працює у форматі бета-тестування та пропонує реєстрацію збитків за новими категоріями В1.1, С1.1 та В1.2, С1.2: Пошкодження або знищення критичної та некритичної інфраструктури (наприклад, ТЕЦ, заводи, адміністративні будівлі, торговельні центри).С3.1: Пошкодження, знищення або втрата активів (наприклад, виробниче обладнання, транспортні засоби, спеціалізована техніка) [14]. Напрошується висновок про те, що ці категорії відкриті саме для бізнесу, а це дає впевненість у тому, що спричинені збитки будуть справедливо компенсовані.

На міжнародному рівні також відбуваються позитивні зрушення, адже напрацьовуються механізми для майбутніх компенсацій. Міжнародно-правовою легітимацією необхідності створення Міжнародного компенсаційного механізму для України стало прийняття Генеральною Асамблеєю ООН резолюції «Сприяння відшкодуванню шкоди за агресію проти України А/RES/ES-11/5» від 14 листопада 2022 року, яка запустила початок роботи компенсаційного механізму. Ірина Мудра стверджує, що концептуальне бачення міжнародного компенсаційного механізму для України еволюціонувало протягом останніх років, і це стало поштовхом до прийняття резолюції Парламентської асамблеї Ради Європи 2482(2023) «Про правові аспекти та аспект прав людини в агресії Російської Федерації проти України» від 26 січня 2023 року, якою визначено, що спеціальний компенсаційний механізм потребує розбудови та забезпечення ефективної взаємодії трьох структурних елементів Реєстру збитків, Компенсаційної комісії та Фонду для виплати компенсацій [15, с. 166].

Надзвичайно цінним є те, що не тільки приймаються міжнародні документи, але робляться кроки для їх реалізації, так названі елементи компенсаційного механізму поступово впроваджуються у життя. Зокрема, Міжнародний реєстр збитків уже функціонує, у ньому відкриваються нові категорії, в тому числі і для бізнесу. Прогнозується, що у першому кварталі 2026 року буде відкрито всі 43 категорії (поки що відкрито 11) [16]. За безпрецедентної підтримки 16.12.2025 року у Гаазі було підписано Конвенцію про створення Міжнародної комісії з компенсацій. Далі кожна дер-

жава повинна пройти власні внутрішньодержавні процедури. Для одних це означає необхідність ратифікації Конвенції, для інших - ухвалення відповідних урядових рішень. Конвенція набуде чинності лише після того, як її ратифікують щонайменше 25 держав. Відтак, протягом 2026 року очікується фактичний запуск діяльності Комісії: формування її інституційної структури, створення організаційної та технічної інфраструктури, а також добір персоналу. Це дозволить Комісії розпочати ухвалення перших рішень наприкінці 2026 року або початку 2027 року [16]. Наступним етапом має стати створення Фонду для виплати компенсацій, що, мабуть, стане найскладнішим, адже знайти джерела фінансування для реалізації компенсаційного механізму є ще тим викликом.

Висновки. Підводячи підсумок усьому наведеному вище, можна зазначити, що формування ефективних механізмів відшкодування шкоди, завданої підприємницьким юридичним особам внаслідок збройної агресії, є складним процесом, який перебуває у фазі активного розвитку. Важливим досягненням є запровадження національних програм компенсації за пошкоджене або знищене майно та виплати страхових премій. Велике значення має створення нормативного підґрунтя для фіксації збитків, що забезпечує доказову базу для майбутніх вимог як у внутрішніх, так і в міжнародних юрисдикціях. Слід вказати на те, що судовий захист, попри його активне застосування, стикається з проблемами виконання рішень за межами України, що актуалізує пошук альтернативних джерел компенсації, зокрема через конфіскацію активів держави-агресора та підсанкційних осіб.

На міжнародному рівні формуються передумови для створення повноцінного компенсаційного механізму, який включає Реєстр збитків, Компенсаційну комісію та Фонд для виплати компенсацій, однак його ефективне функціонування залежить від консолідації політичної волі держав та вирішення питання фінансування. У цьому контексті особливого значення набуває взаємодія національних і міжнародних інструментів, що має забезпечити не лише фіксацію шкоди, але й реальне відшкодування втрат бізнесу. Ефективність повної реалізації цього механізму залежатиме від узгодженості політичної волі держав та рішень

щодо використання заморожених активів російської федерації як основного фінансового джерела компенсацій.

1. *Report on damages to infrastructure from the destruction caused by russian's military aggression against Ukraine as of November 2024*. URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2025/02/KSE_Damages_Report-November-2024---ENG.pdf
2. *Болінський і команда Першопрохідці: відшкодування збитків бізнесу, завданих війною*. Юридична газета. 02 грудня 2025 р. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/sudova-praktika/-pershoprohidci-vidshkoduvannya-zbitkiv-biznesu-zavdanih-viynoyu.html>
3. *Малиневський О. II Конференція «Відшкодування шкоди заподіяної внаслідок війни» розпочала свою роботу в Києві 21 листопада 2023 року. Шляхи відшкодування та компенсації шкоди від агресивної війни: погляд юристів*. URL.: <https://pravo.ua/shliakhy-vidshkoduvannia-ta-kompensatsii-shkody-vid-ahresyvnoi-viiny-pohliad-iurystiv/>
4. *Програма надання часткової компенсації вартості майна суб'єктів господарювання, знищеного чи пошкодженого внаслідок збройної агресії російської федерації, а також часткової компенсації страхових премій за договорами страхування від воєнних ризиків*. ЕСА. Export credit agency. URL: <https://www.eca.gov.ua/produkty/pk/>
5. *Аліна Лісічкіна РФ має відшкодувати збитки бізнесу прифронтових областей: Харківщина - у списку лідерів*. Думка. 10.12. 2025. URL: <https://dumka.media/ukr/war/1765354643-rf-mae-vidshkoduvati-zbitki-biznesu-prifrontovih-oblastey-harkivshchina-u-spisku-lideriv>
6. *Наталія Волковицька Відшкодування шкоди завданої війною. Господарські правовідносини. Вебінар «Захист прав бізнесу в умовах воєнного стану»*. 11 квітня 2025 року. Національна школа суддів України. Презентація. URL: https://court.gov.ua/storage/portal/supreme/prezentacii_2025/Prezent_vidshkod_shkodu_war.pdf
7. *Бортнік О. Г., Степаненко Т. В. Особливості розгляду судових справ, пов'язаних із обмеженням юрисдикційного імунітету іноземної держави. Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. № 4. С. 130-136.
8. *Степаненко Т. В. Юрисдикційний імунітет держави: еволюція доктрини*. Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. 2023. № 2. С. 55-71.
9. *Медведева М. Юрисдикційні імунітети держав у контексті відшкодування Росією шкоди, завданої Україні внаслідок збройної агресії*. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2023. № 1. С. 44-52.

10. Жорнокуй Ю. М. Обмеження юрисдикційного імунітету РФ щодо шкоди, завданої фізичним та юридичним особам в Україні внаслідок збройної агресії. *Нове українське право*. 2023. Вип. 5. С. 12-18.
11. Постанова Верховного Суду від 14.04.2022 року у справі № 308/9708/19. URL: https://protocol.ua/ua/postanova_ktss_vp_vid_14_04_2022_roku_u_spravi_308_9708_19/
12. Майданик Р. А. Деліктна відповідальність за шкоду, завдану державою-агресором: актуальні питання. Реалізація та захист цивільних прав в умовах воєнного стану. *Матвеевські цивілістичні читання. Матеріали міжн. наук.-практ. конф. Київ, 14 жовт. 2022 р. / В. В. Цюра, В. О. Бажанов, Б. С. Щербина, Д. В. Кравчук та ін.; відп. ред. В. В. Цюра. К.: 2022. С. 100-104.*
13. Харитонова О. І., Харитонов Є. О. Проблемні питання відшкодування збитків, завданих бізнесу воєнними діями. Зміни у корпоративному законодавстві в період дії правового режиму воєнного стану в Україні. *Збірник наукових праць за матеріалами XX Міжнародної науково-практичної конференції (30 вересня 2022 року, м. Івано-Франківськ) / НДІ приватного права і підприємництва імені акад. Ф. Г. Бурчака НАПрН України; за ред. д-ра юрид. наук В. А. Васильєвої. Івано-Франківськ, 2022. С. 131-135.*
14. Бізнес зможе фіксувати втрати від війни через портал Дія. *Liga Zakon*. 24 грудня 2025 р. URL: https://biz.ligazakon.net/news/241145_bznes-zmozhe-fksuvati-vtrati-ud-vyni-cherez-portal-dya
15. Мудра І. Р. Інституційні та правові механізми відшкодування шкоди, завданої внаслідок збройної агресії: дис. ... на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 08 – Право. *Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва НАПрН України. Київ. 2025. 241 с.*
16. Мудра Ірина Компенсаційна комісія зможе ухвалити перші рішення наприкінці 2026 року. *Укрінформ*. 17.12.2025 р. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/4070577-kompensacijna-komisia-zmoze-uhvaliti-persi-risenna-naprikinci-2026-roku-mudra.html>

Ольга ЗОЗУЛЯК, Юлія ПАРУТА. Національні та міжнародно-правові механізми відшкодування шкоди підприємницьким юридичним особам, завдані збройною агресією.

У статті здійснено комплексне науково-теоретичне дослідження правових механізмів відшкодування шкоди, завданої підприємницьким юридичним особам внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України. Актуальність теми обґрунтовано значними масштабами економічних втрат, яких зазнав український бізнес, а також необхідністю формування ефективного, системного

та багаторівневого механізму компенсації як на національному, так і на міжнародному рівнях. У роботі підкреслено відсутність єдиного узгодженого підходу до визначення оптимальних правових інструментів відшкодування шкоди юридичним особам.

Розкрито зміст і специфіку національних механізмів компенсації, зокрема державних програм часткового відшкодування вартості пошкодженого або знищеного майна, а також інструментів страхування воєнних ризиків як елементів превентивного захисту майнових інтересів бізнесу. Окрему увагу приділено судовому способу захисту прав юридичних осіб, включаючи аналіз практики національних судів, а також проблематику подальшого визнання та виконання судових рішень в іноземних юрисдикціях у контексті обмеження юрисдикційно-го імунітету держави-агресора.

Досліджено міжнародно-правові компенсаційні механізми, які проявляються у взаємодії трьох структурних елементів: Реєстру збитків, Компенсаційної комісії та Фонду для виплати компенсацій. З'ясовано, що зазначені елементи формують цілісну інституційну конструкцію, спрямовану на забезпечення належної фіксації, оцінки та відшкодування завданої шкоди. Зазначено, що їх функціонування створює передумови для ефективної реалізації міжнародно-правової відповідальності держави-агресора та забезпечення реального доступу постраждалих суб'єктів до компенсації.

Обґрунтовано доцільність застосування так званих гібридних моделей відшкодування шкоди, що передбачають поєднання національних і міжнародних правових засобів, а також можливість залучення підсанкційних осіб як співвідповідачів у відповідних справах.

Ключові слова: цивільне (приватне) право, юридична особа, договір, страхування воєнних ризиків, відшкодування шкоди, компенсація, збитки, підприємницьке товариство, юрисдикційний імунітет.

Olha ZOZULYAK, Yuliia PARUTA. National and international legal mechanisms for compensation of damages to business partnerships caused by armed aggression.

The article presents a comprehensive scientific and theoretical study of the legal mechanisms for compensating damage caused to entrepreneurial legal entities as a result of the armed aggression of the Russian Federation against Ukraine. The relevance of the topic is explained by the significant economic losses of Ukrainian business and the need to create an effective and systematic compensation mechanism at both the national and international levels. The paper emphasizes that there is currently no single coordinated approach to choosing the optimal legal instruments for compensating damage to legal entities.

The content and features of national compensation mechanisms have been revealed, in particular state programs for partial reimbursement of the cost of damaged or destroyed property, as well as war risk insurance as a means of protecting the property interests of businesses. Special attention is paid to the judicial protection of the rights of legal entities, in particular the analysis of the practice of national courts

and the problems of recognition and enforcement of their decisions abroad due to the jurisdictional immunity of the aggressor state.

International compensation mechanisms have been studied, based on the interaction of the Loss Register, the Compensation Commission, and the Fund for the payment of compensations. It was found that the mentioned elements form a holistic institutional structure aimed at ensuring the proper recording, assessment and compensation of the damage caused. It was noted that their functioning creates the prerequisites for the effective implementation of the international legal responsibility of the aggressor state and ensuring real access of the affected subjects to compensation.

The feasibility of applying hybrid models of damage compensation, which combine national and international legal means, as well as the possibility of involving sanctioned individuals as co-defendants in relevant cases, has been justified.

Keywords: civil (private) law, legal entity, contract, war risk insurance, damage compensation, indemnity, losses, business partnership, jurisdictional immunity.